

אנטישמיות

ד"ר ארנולד פרוכטנבאום

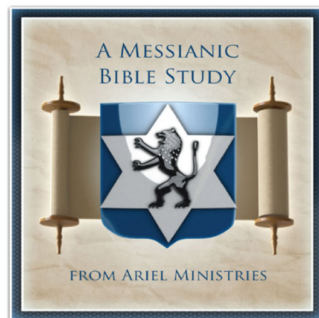
Antisemitism

Dr. Arnold Fruchtenbaum

פרק מתוך הספר:

ISRAEOLOGY: The Missing Link in Systematic Theology, Ariel Ministries, 2001

מאת ד"ר ארנולד פרוכטנבאום.

www.ariel-israel.org.il

תוכן העניינים

- 3.....א. הסיבה לאנטישמיות.....3
- 3.....ב. אנטישמיות והברית עם אברהם.....3

האנטישמיות מוגדרת כ"שנאת יהודים או רדיפתם".¹ כאשר לא מחבבים מישהו שהוא במקרה יהודי – אין מדובר באנטישמיות. אבל לא לחבב מישהו מפני שהוא יהודי – זאת אנטישמיות. היא יכולה להיות פסיבית או אקטיבית, מתונה או קיצונית. האנטישמיות לובשת מספר צורות: פוליטית, לאומית, דתית, כלכלית, חברתית, תיאולוגית וכדומה. דיונו כאן יעסוק באספקט התאולוגי. אי אפשר להצביע על עמדה תאולוגית מסוימת בתור הסיבה, בה' הידיעה, לאנטישמיות. המרב שאפשר להסיק מסקירת האסכולות התאולוגיות השונות ומספרות שלהן הוא: אם אדם נוטה לאנטישמיות, יש יותר סיכוי שהוא ימשך לתיאולוגיית "ההחלפה" ולתיאולוגיות דומות לה (שטוענות שאלוהים נטש את עם ישראל ושכעת הכנסייה של הגויים מחליפה אותו, וכל הבטחותיו של ה' לישראל מתגשמות עכשיו דרכה).

1. הסיבה לאנטישמיות

ברמה התיאולוגית, השטן הוא הגורם לאנטישמיות. ד"ר צ'ארלס פיינברג, שהיה הדיקן של Talbot Theological Seminary, היטיב לנסח זאת:

"אם כן, מה הוא הגורם האמיתי והיחיד [לאנטישמיות]? במילה אחת, השטן. הפתרון נמצא בספר ההתגלות, פרק יב. השטן שונא את העם שדרכו ניתנו לעולם ברכות כה רבות, ובייחוד – המושיע. תחילה, התנין זועם על בנה של האישה (ישוע המשיח), ואז הוא יוצא להילחם נגד השארית מזרעה, ישראל. זאת ועוד, כשהשטן כועס על ישראל, זה תמיד מוביל למרי נגד האדון ישוע המשיח. שני הדברים האלה הם בלתי נפרדים".²

מלחמתו של השטן נגד ישראל בתקופה שבין אברהם לבין ביאתו הראשונה של המשיח נועדה לנסות לסכל את ביאת המשיח (ספר ההתגלות יב 1-5). המלחמה שלו נגד היהודים בהווה ובעתיד נועדה למנוע את שיבת המשיח (שם, 12-14). שיבת המשיח מבוססת על הישועה של עם ישראל. ישוע לא יחזור כל עוד העם היהודי לא יבקש ממנו לחזור.

אם השטן יצליח להשמיד את היהודים לפני שיחזרו בתשובה כעם, אזי "הקריירה" של המרד שלו נגד אלוהים מובטחת לעד. מהסיבה הזאת הוא יצא למלחמה תמידית, בלתי פוסקת, נגד היהודים. כאשר תגיע עת הצרה הגדולה הוא ידע שזמנו קצר ויפנה את כל כוחותיו למאמץ לנסות להשמיד את היהודים כליל, אחת ולתמיד.

לפיכך, מכתבי הקודש עולה שהסיבה לתופעת האנטישמיות היא השטן. אלוהים מרשה לזה להתקיים, והסיבה לכך שזה כלול במסגרת רצונו ואישורו היא חטאי עם ישראל. בכל אופן, השטן הוא הגורם והסיבה, ועמי הגויים הם האמצעי שבו משתמש השטן לביצוע מזימותיו.

1. אנטישמיות והברית עם אברהם

יש השלכות רבות לברית שאלוהים כרת עם אברהם.³ פסוק המפתח הרלוונטי בהקשר של האנטישמיות הוא בראשית יב 3: וְאַבְרָמָה מְבָרְכֶיךָ וּמְקַלְלֶיךָ אָאָר...

במסגרת הברית הזאת אלוהים הבטיח לאברהם שלושה דברים: שייצא מחלציו עם; שאלוהים ייתן לעם הזה ארץ; ושאלוהים יברך את מי שיברכו את העם הזה ויקלל את מי שיקללו אותו. אנחנו עוסקים כאן בנקודה השלישית. מוקדם מאוד בהיסטוריה האנושית נקבע

¹ Charles Lee Feinberg, *The Curse of Anti-Semitism* (Altadena, CA: Emeth Publications, n.d.), p. 1.

² שם, עמ' 4-5.

³ לדיון מורחב בבריתות ראה "שמונה הבריתות שבכתבי הקודש" באתר ariel-israel.org.il, בקטגוריה "תלמידות: בוא וראה", שיעור 4.

עיקרון שלפיו מתנהלים היחסים בין היהודים והגויים. אם נשתמש במונחים פוליטיים, הקביעה הזאת היא מדיניות החוץ של אלוהים כלפי הגויים בהתאם ליחסם ליהודים. מדיניות זו מנוסחת שוב במונחים רחבים יותר בספר דברים לב 8-9:

בְּהִנָּחַל עֲלֵינוּ גוֹיִם בְּהִפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם יֵצֵב גְּבֻלַת עַמִּים לְמִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. כִּי חֵלֶק יְהוָה עִמּוֹ יֵעָקֵב חֶבְל נְחֻלָּתוֹ.

לא רק תוכניתו של אלוהים לבני ישראל מתמקדת סביב היהודים אלא גם התוכנית שלו לגויים, לעמי העולם. כאשר אלוהים ביד השגחתו העליונה קובע גבולות לעמים, הוא עושה זאת איכשהו מתוך התחשבות במספר היהודים שימלאו תפקיד בהיסטוריה של כל אחד מהעמים האלה.

ההיסטוריה של הפילוסופיה היא פשוט החקר וההתחקות אחר הדרכים שבהן ניסה האדם להסביר את קיומו, את הידע שלו ותחומים אחרים שבהם עוסקת הפילוסופיה. לעומת זאת, הפילוסופיה של ההיסטוריה מנסה להפיק מן ההיסטוריה עקרונות שלפיהם אפשר להבין אותה ולספק תחזית כיצד היא תתפתח בעתיד. זהו החיפוש אחר עיקרון מאחד שלפיו ניתן להבין את ההיסטוריה. בברית עם אברהם יש עיקרון כזה: מי שיברכו את ישראל יבורכו, ומי שיקללו את עם ישראל, יקוללו. הבנת העיקרון הזה תעזור להסביר הרבה דברים בהיסטוריה שלא ניתן להסבירם בכל דרך אחרת. הכתובים מראים כיצד פועל ומתבטא העיקרון הזה הן ברמה האישית (בחיי אנשים כפרטים), הן ברמה הלאומית (כיצד הוא בא לידי ביטוי בהיסטוריה של עמים).⁴ דברים רבים בהיסטוריה היהודית יובנו רק אם יובן בבירור העיקרון של אלוהים בנוגע לפילוסופיה של ההיסטוריה שלו. ההיסטוריה מעידה על כך שכל עם שהעז אי פעם להרים יד נגד היהודים, נכשל. היהודי רואה בנפול כל אויבו.

ספרים על ההיסטוריה היהודית שנכתבים מזווית ראייה חילונית מסכימים כללית שקיום היהודים הוא תעלומה. היסטוריונים שדוגלים בפילוסופיות שונות על ההיסטוריה, כמו אוסוואלד שפנגלר וארנולד טוינבי, אינם מצליחים להסביר את היהודים. הצביע על כך ההיסטוריון והסופר מקס אייזק דימונט: "מאחר שההיסטוריה של היהודים לא תאמה את התאוריות של שפנגלר או של טוינבי, שפנגלר התעלם מהם וטוינבי צמצם אותם לכדי הערת שוליים אגבית, בתארו את היהודים כמאובנים של ההיסטוריה".⁵

פילוסופיות של ההיסטוריה שמבוססות על הנחות מוקדמות שאינן תואמות את כתבי הקודש, אינן מצליחות לספק תשובות כלשהן להישרדות של היהודים. זה מתחוויר מכתביהם של אלה שניסו להסביר את ההיסטוריה על פי תיאוריה מסוימת אבל כאשר ניסו לייחס אותה ליהודים, היא נכשלה. מארק טוויין כתב במאמרו "בנוגע ליהודים":

"הוא יכול להיות גאה בעצמו, וזה מוצדק. המצרים, הבבלים והפרסים קמו ומילאו את העולם בקול שאון ובהדר, ואז נגוזו כחלום ונעלמו; היוונים והרומאים באו בעקבותיהם, הקימו רעש עצום ואז נעלמו; עמים אחרים צצו ונשאו את הלפיד שלהם בגאון במשך זמן מה, אבל הוא דעך, והם יושבים בדמדומים או נעלמו. היהודי ראה את כולם, גבר על כולם, ונותר כפי שהיה תמיד מבלי להפגין אותות התפוררות, ללא חולשות של גיל זקנה, ללא היחלשות של חלקי

⁴ לניתוח מפורט של עיקרון זה ראה בספרו של המחבר: *Hebrew-Christianity: It's Theology, History and Philosophy* (Tustin, CA: Ariel Ministries Press, 1983), pp. 59-80.

⁵ Max I. Dimont, *Jews, God and History* (New York, NY: New American Library, Inc., 1962), p.

הגוף, ללא הקהיית מוחו הערני והמפולפל. כל הדברים הם בני תמותה מלבד היהודים; כל הכוחות האחרים חולפים, אבל היהודי נשאר. מה הוא סוד האלמוות שלו?"⁶

הוגה הדעות ניקולאי ברדיאייב, שהיה בעברו סוציאליסט, כתב:

"אני זוכר איך הפרשנות החומרנית להיסטוריה, כשניסיתי בצעירותי לאמת אותה על ידי ייחוסה לגורלם של העמים, נכשלה במקרה של היהודים, שבו גורלם היה לחלוטין בלתי ניתן להסבר על סמך העמדה החומרנית... על פי הקריטריון החומרני, העם הזה כבר היה אמור להיכחד לפני זמן רב. הישרדותו היא תופעה מסתורית ומופלאה שמראה שחיי העם הזה נשלטים מראש על ידי דטרמיניזם מיוחד שמתעלה מעל לתהליכי האדאפטציה המוסברים על ידי הפרשנות החומרנית להיסטוריה. הישרדות היהודים... כושר העמידה שלהם תחת תנאים יוצאי דופן לחלוטין והתפקיד הרה הגורל שהם ממלאים בהיסטוריה; כל אלה מצביעים על היסודות יוצאי הדופן והמסתוריים של ייעודם".⁷

יש לציין שגם היהודים עצמם, כמו ההיסטוריונים הגויים, לא מצליחים לספק הסבר עקבי לקיומם. התשובה לשאלתו של מארק טוויין, "מה הוא סוד האלמוות שלו?" טמונה במימושה של הברית עם אברהם. התשובה טמונה בהצהרה שבפי נביא המקרא האחרון: 'כי אני יהוה לא שנית, ואתם בני-יעקב לא קלי'תם (מלאכי ג 6). כתבי הקודש מספקים את ההסבר הנכון לתפקיד שממלא העם היהודי בהיסטוריה. השמדתו בלתי אפשרית. נכון שחלקים גדולים של העם היהודי הושמדו במתקפות אנטישמיות שונות, אבל בתור ישות העומדת בפני עצמה – אי אפשר להשמידם.

לתנ"ך יש מידע מועיל בעבור האנטישמי שאינו משתכנע על סמך הכתובים לנטוש את האנטישמיות שלו; מידע שמצביע על השיטה היחידה שתצליח להשמיד את היהודים, שיטה שמופיעה בירמיהו לא 36-34:

כֹּה אָמַר יְהוָה נִתֵּן שִׁמְשׁ לְאֹר יוֹמָם חֶקֶת יָרֵחַ וְכֹכְבִּים לְאֹר לַיְלָה רָגַע הַיָּם וַיִּהְיֶה גִלְיוֹ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ. אִם-יִמְשׁוּ הַחֲקִים הָאֵלֶּה מִלִּפְנֵי נְאֻם-יְהוָה גַּם זָרַע יִשְׂרָאֵל יִשְׁבְּתוּ מֵהָיִית גּוֹי לִפְנֵי כָל-הַיָּמִים. כֹּה אָמַר יְהוָה אִם-יִמְדוּ שְׁמַיִם מִלְמַעְלָה וַיִּחְקְרוּ מוֹסְדֵי-אָרֶץ לְמַטָּה גַם-אֲנִי אֶמְאָס בְּכָל-זָרַע יִשְׂרָאֵל עַל-כָּל-אֲשֶׁר עָשׂוּ נְאֻם-יְהוָה.

המסר של התנ"ך לאנטישמי הוא כדלהלן: אם רצונך להשמיד את היהודים, עליך להשמיד תחילה את השמש, הירח והכוכבים; אז – ורק אז – לפי ההבטחה של אלוהים, אפשר יהיה להשמיד את היהודים.

⁶ Mark Twain, "Concerning the Jews" in *The Man That Corrupted Hadleyburg and Other Stories and Essays* (New York, NY: Harper and Bros., 1900), p. 281.

⁷ Nicholas Berdyaev, *The Meaning of History* (London, UK: Geoffrey Bles, Centenary Press, 1936), pp. 86-87.